

Toroslarda Bir Avşar Kızı

**MUHTAR
FADIMANIN MÜHRÜ**

Mehmet BAŞIBÜYÜK

MUHTAR FADIMANIN MÜHRÜ

Mehmet Başbüyük

ISBN: 978-605-9354-37-0

Yayıncı Sertifika No : 25465

Yayın Koordinatörü : Yasin DİLMEN

Mizanpaj ve Kapak : Rahime DİLMEN

Baskı ve Cilt: Sage Yayıncılık Rek. Mat., ANKARA/Ağustos 2017

DOI: 10.37609/akya.1696

2016 AKADEMİSYEN A.Ş

Halk Sk. 5/A Yenışehir/ANKARA

Tel: 0312 431 16 33

www.akademisyen.com

Bu kitabın yayım hakkı AKADEMİSYEN KİTABEVİ'ne aittir. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası Gereği herhangi bir bölümü, resmi veya yazısı, yazarların ve yayıncısının yazılı izni alınmadan tekrarlanamaz, basılamaz, kopyası çıkarılamaz, fotokopisi alınmaz veya kopya anlamı taşıyabilecek hiçbir işlem yapılamaz. Yazıların içerikleri yazarları bağlamaktadır.

Dağıtım Adresi

Akademisyen Kitabevi

Halk Sk. 5/A Yenışehir/ANKARA

Tel: 0312 431 16 33

www.akademisyen.com

2017

ÖNSÖZ

Okuduklarımı ve duyduklarımı hasbel kader kitaplaştırmaya çalıştığım bir emektir. Ben ne yazar, ne de çizerim. Bunca yıl duyduklarımı, sorduklarımı, gördüklerimi, okuduklarımı bir özet halinde derledim. Faydalandığım tüm eser sahiplerine teşekkür ediyorum. Kalanlara sağlık sıhhat dilerken, ölenlere rahmet niyaz ediyorum. Hiçbir iddia da bulunmak istemem. Belki yanlış aldığım bilgiler olabilir. Bana doğrusunu gösteren yardımcı olmak isteyenlere şimdiden teşekkür ederim.

Kitabın elektronik ortama transfer edilmesinde büyük emekleri olan Sayın Filiz Erdoğan'a özel teşekkürlerimi sunmak isterim. Kendisinin yetkinliği bu çalışmanın daha kolay ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bir söz vardır. “Sora sora Bağdat bulunur” derler. İlkemiz doğrusunu bulmaktır. Babam anlatırdı; Biz şurdan gelmişiz, atamız dedemiz şöyledir diye konuşurdu. Sohbeti de halk tarafından dinlenir bir kişiydi. Gel gör ki Anam da ona göre daha değişik hakimiyeti olan anaerkil bir görünüm içinde olunca bunu merak ettim. Duyduklarım ve gördüklerimi okuduklarımı bir kitapta toplamak istedim. Bunu yazarken de nereden gelip nerelerde yaşadıklarını, örf ve adetlerini, inançlarını yazmak istedim. kimi Yemen’de, kimi Akka’da, kimi Çanakkale’de kimisi Çukurova’da Milli Mücadelede savaşmış bir aile çocuğu olarak birazda kendimi borçlu hissettim. Onun için yazdım. Bilmek çok tatlı bir olgudur. Bilmek için, yani doğruya varmak için dikenli yolların zahmetini çekmek gerek. Bilgi ve Kültür bir buğday yığındır. Bundan biraz alıp eleyince kalburda bir şey kalıyorsa kendimi mutlu sayarım. Her zaman yukarıya değil arada sırada geriye de bakmak gerek. Çünkü incirin balı yukarda değil alt taraftadır.

Saygılarımla.

Mehmet BAŞIBÜYÜK
Emekli Öğretmen

SUNUŞ

Babamın kendi anılarını ve ailesi hakkında yazma düşüncesini ilk benimle paylaştığında açıkçası bu beni hem çok heyecanlandırmış ve hem de çok mutlu etmişti. Ancak nasıl yazılabileceği hakkında ciddi kaygılarım vardı. Çünkü Babamın kitabı yazması öyle sanıldığı kadar kolay bir iş olmayacaktı. Artık daktilo devri geçmiş, her tarafta bilgisayar var, ancak babam ise bilgisayar kullanmayı bilmiyor. Bir öğleden sonra Annem, Babam ve ben Kızıloluk'tan dönerken Tokmaklı'da mola verdik. Orada bir kırtasiyecide daktilo şeritlerini bulduk. Oldukça eskidiler. Ben, açıkça ifade etmesem de hala ne daktilodan, nede şeritlerden umutluydum. Bu ara evdeki daktilodan haberim bile yok. Babamla Annemi Kadirli'ye bıraktım ve Adana'ya devam ettim. Aradan kısa bir zaman geçti, Babam yavaş yavaş bana yazdıklarını ulaştırmaya başladı. Şaşırmadım dersem yalan olur. Kitap oluşmaya başladığında ailemle, köyümle ve içinde yaşadığım çevreyle ilgili daha önce hiç bilmediğim pek çok yeni şeyler öğrendim. Eminim ki, kitabı okuyan çoğu kişi de pek çok olayı ilk defa öğrenecektir. Kitap, belki ileri bir edebiyat bilgisi veya detaylı bir tarihsel ve sosyolojik araştırma sonucu yazılmış olmasa bile, kitabın oluşması, kendi kültürümüz ve birikimlerimizin bir kayıt altına alınmasıdır. Çoğu kez farkına varmıyoruz, ancak bizden önceki nesiller binlerce yıllık badireleri atatarak bizlere binlerce yıllık birikimlerini aktara geldiler. Oysa günümüzün hızlı yaşam koşulları, her şeyin hızla tüketilmesi ve sahip olunan pek çok değer hızla kaybolduğu günümüzde, kolektif hafızanın gelecek nesillere aktarılması büyük önem arz etmektedir. Keşke daha fazla yazılıp çizilebilse, daha fazla bilgi ve ortak hafıza kayıt altına alınabilse! Babamın çabasını ben bu açıdan önemsemekteyim.

Gelelim Rahmetli Dedem ve Babaanneme. Yaptığım iş dolayısıyla hem çok yer gezdim ve hem de çok insan tanıdım. Geriye dönüp baktığımda hayatımda en çok pişmanlığımı duyduğum konulardan biri onlarla neden daha fazla konuşup bunu kayıt altına almamamdı. Rahmetli Dedem Maksut Kahya'yı, ve Babaannem Muhtar Fadıma'yı, her şeyden evvel "insan" yönleriyle hatırlarım. Çok küçük yaşlardan itibaren, babamın Kadirli'deki okulda görevinin devam etmesinden dolayı beni ve kız kardeşim Ömür'ü Mayıs ayı sonu gibi köye Kızıloluğa yanlarına gönderirlerdi. Yayılda sayısız hatıralarım arasında dedemle tespi çiçeği toplayıp bundan çay yapma, babaannemle salepdeşmeye gitme, kağınyla

harmana ve dağa gitme, çevre köyleri beraber gezme gibi pek çok hatıra var. Bunları yaşadığım için çok mutluyum. Bunlar benim bu topraklara aidiyet hissimin temelini oluşturmaktadır.

Küçük kız kardeşim Ömür'ün ve benim çocukluğumuz evin takasında geçerdi. Taka, yaz başında evin önüne her yıl kurulur ve yaşam tüm yaz boyu takada geçerdi. Akşam yemeği yenip karanlık çöktüğünde rahmetli Babaannem bir koluna beni, diğer koluna Ömür'ü alır masallar anlatırdı. O zamanlar ışık kirliliği de olmadığından Samanyolu üzerimizde tüm çıplaklığı ile ışıltılı parlardı. Kayan yıldızları seyrederek böylece uykuya dalarız. Biz rahatsız olmayalım diye kolunu çekmezdi. O huzur ve mutluluk bambaşka idi. Babaannem nereye giderse ben de arkasındaydım. Yolda yorulurdum. O yaşlı halinde beni "hopuna" alır eve kadar getirirdi. Yaz sonu gelip Kadirli yolculuğu geldiğinde ayrılık vakti ayrı bir hüzdü. Rahmetli Dedem çok duygulanır gözlerinden yaşlar boşanırdı.

Hayatımın bir dönemini onlarla beraber geçirme şansına sahip olduğum için kendimi çok şanslı addediyorum. Kendilerinden çok şey öğendim. Her ikisi de yaşayan insan hazineleriydiler. Bu kitapta anlatılmayandan çok daha fazlasını yaşadılar ve yaptılar. Ruhları şad olsun.

Mesut BAŞIBÜYÜK

İÇİNDEKİLER

Önsöz iii

Sunuş v

BÖLÜM 1

AVŞARLAR HAKKINDA KISA BİR TARİHSEL DEĞERLENDİRME

Aşiret, Yörük, Türkmen, Konar-Göçer Ne Demektir?	6
Bölgedeki Aşiretlerin İsimleri ve Yaşadıkları Bölgeler	6
19. Yüzyılda Güney Anadolu Aşiretleri	7
Huzuristan'daki Avşar (Afşar) Beyliği	9
Moğol Hâkimiyetinden Sonraki Devirlerde Avşarlar	10
16. ve 17. Yüzyıllarda Anadolu'da Avşarlar	10
XVIII ve XIX. Yüzyıllarda Anadolu'da Avşarlar	13
Çağatay Boyu	14
Bölgedeki Avşar Faaliyetleri	15
Aydoğmuşlar	15

BÖLÜM 2

BÖLGENİN VE KÖYÜN KISA HİKAYESİ

Çukurova	19
Çukurova'yı Çevreleyen Dağlar ve Özellikleri	20
Kars-ı Zülkadriye Kazası'nın Kurulması	22
Avşarların İskânı	23
Bir Anekdot	24
Çerkez Göçleri	29
Kızıloluk ve Çevresi	47

BÖLÜM 3

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ VE BÖLGEYE ETKİLERİ

Osmanlı'nın Harbe Girmesi	55
Bir Kahramanın Pisi Pisine Öldürülmesi	69

Eşkiyalık Dönemi	72
Özel Bir Konu	77

BÖLÜM 4

AVŞAR KIZI MUHTAR FADİMA'NIN MÜHRÜ

Muhtar Fadıma'nın Mührü	81
Eşkiyalar Teslim Oluyor	83
Tırmıl Olayı	85
Ali Çocuğun Oğlunun Vurulması	88
Ağaların Sürgünü	90
Pılıçka (Ganimet Peşindekiler)	97
Muhtar Fadıma'nın Mührü	100
Kimdir Muhtar Fadıma	102
Anamın Aşık Garip Sevgisi	106
Muhtar Fadıma'dan Bazı Anekdötler	111
Elbisesi Kürdüklüydü	111
Kiseciğin Çolağı	112
Asarkayalı Arif Hoca	114
Şerif Fakı'nın Culluğu	115
Değirmenci Cüp Cüp Dede	117

BÖLÜM 5

BAZI ADETLER VE ANANELER

Ver Elini Göksun	123
Firdecilir-Aşarcılar-Mültezimler Gelir, Savaş Başlar	126
Yol Parası	129
Yukarı Çıkurovada Düğün Adetleri	130
Orta Toroslarda Türkmen Alevileri Kültür Nakli: (Tahtacılar)	132
Eminem	135
Yaylanın Tadı Bir Başkadır	138
Yayla Komşuluğu	139
Dava Vekilleri	142
Bilirkişilik	143

Kadirli'nin Gözdeleri	145
Yılı Sıtması	148
Fıskırıkçılar	151
Ver Elini Koca Maraş	151
Gögsekide Kodaloğlu Cafer Kahya'nın Çifte Kavağı	154
Tarım Kredi Kooperatifi	157
Bulgur Kayada Traşlama Var	158
Bir Anabat Ceviz Vardı	159
Bir Başka Vaka	160

BÖLÜM 6

OKULLAŞMA YILLARI VE BAZI FOLKLORİK UNSURLAR

Muhtar Fadımanın Ekonomisi	165
Öğretmen Okulu Yıllarım	175
Fırka-i İslahiyeden Sonra Okullaşma ve Yollar	177
Bozlaklar	181
Halk Hikayeleri ve Bölgede Yaşayan Âşıklardan Bazıları	185
Abdaloğlu Aşık Hüseyin	188
Elbeyli Oğlu	191
Gündeşlioğlu	194
Deli Boran	197
Çapar Hüseyin	200
Andırın ve Köylerinin Hangi Aşirete Mensup Olduğu	202
Andırın Merkezdeki Aileler	205

BÖLÜM 7

CAMBAZ-RİFATİYE-ÇOKAK HAKKINDA KISA EK BİLGİ

Kızıluluk'a Yerleşme ve Benliler	211
Aşirette Garip İşler	215
Kara Patos İcat Edildi	217
Koç Katımı ve Teke Bırakma	224
Yukarı Çukurovada Bazı Türkmen Adetleri	225
Kuru Çökelek Nasıl Yapılır	226

Katran'ın Krallığı	227
Çiriş ve Yılan Pancarı Kurutması	228
Tulukta Tere Yağı	228
Mühür Senden İmza Benden	228
İmece ve Salma	230
Halk Mektepleri	231
Kara Pekmezin Hüneri	236
Yukarı Toroslarda Dokumacılık ve Dericilik	237
Çukurova Toroslarda Görülen Batıl ve Yaygın İnançlar	239
Kaybolmuş Adetler	243
Hey Gidi Çocukluk Yıllarım Hey	245

ÇUKUROVA'DA VE YÖRELERİNDEKİ SÖYLENEN ATASÖZLERİ, DEYİM VE BEYLİK SÖZLER

Atasözleri	251
Bazı Bilmeceler	253
Bazı Yöresel Ağızlar ve Kelimeler	254
Kaynaklar	267
Özgeçmiş	269

KAYNAKLAR

Adana yıllığı 1998

Ali Kocaman, Yukarı Çukurova'da Ağıtlar ve Hikâyeler. Kasım 2014.

Ali Rıza Yalman Yalgın), Cenupta Türkmen Oymakları II, Hazırlayan; Sabahat Emir, Kültür Bakalığı ayınları, 256, Kültür Eserleri:14 Ankara 1977.

Ana Britanika Hürriyet yayınları, 1994.

Ahmet Cevdet Paşa, Osmanlı İmparatorluğu tarihi 1 Cilt. İlgı Yayınları, 2016.

Ahmet Cevdet Paşa, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi II Cilt. İlgı Yayınları, 2016.

Battal Duman, Kişisel görüşme, Rifatiye Köyü Andırın, Görüşme tarihi Haziran 2015.

Bekir Uluğ, Tarih Boyunca Çukurova. Cilt 2, Yeni Mersin Matbaası Mersin 1955.

Burcu Buzpınar, Çukurova Türkmen Aşiretleri Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, 2006.

Cezmi Yurtsever, Andırın Tarihi, Çukurovalı Yayınları, Ekrem Matbaası, Adana 2008.

Cezmi Yurtsever Kadirli tarihi, Kökenler/Soylar Tarihten Seslenirse Çukurovalı Yayınları, Adana 2008.

Eflatun Cem Güney, Halk Hikayeleri Aşık Garip, Varlık Yayınları, 1958.

Faruk Sümer, Avşarlar. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Cilt 4. İstanbul 1991.

Hacı Duman Kişisel görüşme, Rifatiye Köyü Andırın, Görüşme tarihi Haziran 2015.

<http://canbazkoyu.com> (erişim tarihi 14.03.2016)

İbrahim Karalı Davutluoğlu, Çukurova'da Bir Alabohça Düzenleyen Fatma Sayman Adana Büyük Şehir Yayınları, Adana 2011.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi 1. Cilt Anadolu Selçukluları ve Anadolu Beylikleri hakkında bir mukaddime ile Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan İstanbul'un fethine kadar. Türk Tarih Kurumu Basımı 1988.

Mehmet Fatih Sansar, 19. Yüzyılda Çukurova Türkmen Aşiretleri I: Cericid ve Tecirliiler. Studies of the Ottoman Domain C3, Sayı 5. 2013.

Mustafa Onar, Kuruluşundan Kurtuluşuna Bağlantıları ile Saim Beyli, 3.

Baskı Adana Mart 2009.

Necat Y. Yaycıođlu, Osman Tufan Paşa Çukurova'da Kuva-i Milliye Dö-
neminin Efsane Kumandanı Ekrem Matbaası 2. Baskı 2015.

Temel Britannica Temel Eđitim ve Kùltür Ansiklopedisi / Cilt 14 1993.

Vayıs oğullarından Faik Üstün, Adana'nın işgali ve Milli Mücadele. Di-
zerkonca Matbaası, İstanbul 1955

Temel Britannica, Temel Eđitim ve Kùltür Ansiklopedisi, Cilt 14 1993.